

066. Arapçada bulunan Türkçe verintiler

Ahmet ADIGÜZEL¹

APA: Adıgüzel. A. (2023). Arapçada bulunan Türkçe verintiler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 1125-1137. DOI: 10.29000/rumelide.1252861.

Öz

Türklerin Araplar ile olan ilişkileri Talas Savaşı ile resmen başlamış oldu. Fakat bu savaş öncesinde elbette iki milletin ilişkileri bir şekilde olmuştur. Bu savaş Türk ve İslam tarihi açısından oldukça önemlidir, çünkü bu iki büyük milletin Talas ile başlayan ilişkisi güçlenerek ve gelişerek günümüze kadar süregeldi. Türk milletinin siyasi ve askeri başarı ve deneyimini keşfeden Arapların Türklere olan güveni artınca devletin üst düzey kademelerine Türk siyasetçileri ve komutanları getirdiler. Böylece karşılıklı etkileşim hızlandı. Bu süreçte Türkler arasında da İslamiyet hızla yayılmaya başladı. Bu durumdan dolayı da Türk boyları batıya yöneldiler. Akın akın gelen boylar Türk siyasi ve askeri yöneticilerin gücüne güç katarak onların siyasi ve askeri manevralarına önemli katkılar sundu. Böylece Arap devleti olan Abbasilerin devlet yönetimi yani hükümeti adeta Türklerin elindeydi. Siyasi ve askeri başarılarından dolayı Arapların Türklere olan saygınlığı geçen her gün artarak devam ediyordu. Doğal olarak bu itibar Türk diline ve kültürüne de yansdı. Türkçeden Arapçaya öncelikle siyaset ve askeriye ile ilgili olarak pek çok ek, kelime ve ifade ödünçlendi. Büyük Selçuklu Devletinin kurulması ve Türklerin Anadolu'ya yerleşmeye başlamasıyla artık iki millet iç içe yaşamaya başlayarak ödünçlemede doğal süreç hızla artarak devam etmeye başladı. Özellikle Irak ve Bilâd-ı Şam'da süregelen bu durum Osmanlı'nın Arabistan ve Afrika'yı fethetmesiyle etkileşim en üst düzeye çıktı. Bu etkileşim Mısır'da bir adım daha ilerde oldu çünkü Mehmet Ali Paşa ve sonrasındaki süreçte Türk dili ve kültürü burada çok güçlü bir ivme kazandı. Böylece artık sadece siyasi ve askeri değil sosyal yaşamın her alanıyla ilgili iki dil arasında önemli ve ciddi etkileşimler gerçekleşti. Bu çalışmada Türkçenin Arapçaya olan etkisi, Türkçe verintiler ve Türkçe yoluyla Arapçaya geçen yabancı ödünçlemelere yer verildi. Türkçeden Arapçaya Türkçe ek, kelime ve ifade ödünçlenmenin yanı sıra Türkçe tekil kelimeler Arapça gramer kurallarına göre çoğul yapılarak kullanılmaya başlandı: ovâd (أوضاع): "odalar" < oda "oda", bey (بکوات) < beg+vât "beyler", (Mısır ve Bilâd-ı Şam) gibi. Ayrıca Arapça kelimelere, Türkçe isimden isim yapım eki -ci/-ci eki getirilerek yeni kelimeler yapılmıştır. Bunun yanı sıra Farsça ve pek çok Avrupa dilinden Türkçeye Türkçeden de Arapçaya ödünçlemeler gerçekleşmiştir. Semavi bir din olan İslamiyet'in dili olan Arapça doğal olarak kendisine tabi olan tüm milletlerin dilini önemli ölçüde etkiledi. Buna karşın siyasi ve idari gücü olan Türk milleti ve onun dili olan Türkçe önemli ölçüde Arapçayı etkileyerek Arap devletlerinde günümüzde de saygınlığını sürdürmektedir.

Anahtar kelimeler: Türkçe, Arapça, Bilâd-ı Şam, verintiler, etkileşim

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Iğdır, Türkiye), aadiguzel@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8438-5598 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 01.12.2022-kabul tarihi: 20.02.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1252861]

Turkish datas which find in Arabic

Abstract

The relationship of the Turks with the Arabs officially started with the Battle of Talas War. Certainly, before this war the relationship between the two nations were in some way. This war is very important in terms of Turkish and Islamic history. The relationship of these two great nations which started with Talas War, continued by getting stronger and developing. Discovering the political and military success and experience of the Turkish nation Arabs' trust in the Turks increased, they brought Turkish politicians and commanders to the highest echelons of the state. Thus, mutual interaction accelerated. In this process, Islam began to spread rapidly among the Turks. Because of this situation, the Turkish tribes headed to the west. Most of the tribes added power to power of Turkish political and military rulers and made significant contributions to their political and military maneuvers. Thus, the state administration of the Abbasids which was an Arab state namely government was almost in the hands of the Turks. Thanks to the political and military achievements of the Turks, the respect of the Arabs to the Turks was increasing day by day. Naturally, this reputation was also reflected to Turkish language and culture. Many affixes, words and expressions were borrowed from Turkish to Arabic, primarily related to politics and military. With the establishment of the Great Seljuk stated and the Turks starting to the settle in Anatolia, the two nations began to live together and the natural process of borrowing began to continue rapidly. Especially, this situation which continued in Iraq and Bilâd-ı Damascus, brought the interaction to the highest level with the Ottoman conquest of Arabia and Africa. This interaction was one step ahead in Egypt because Mehmet Ali Pasha and in the following process, Turkish language and culture gained a very strong momentum. Thus, important and serious interactions took place between the two languages which concern not only political and military but also all areas of social life. In addition to borrowing Turkish affixes, words and expressions from Turkish to Arabic, Turkish singular words began to be used by making them plural according to Arabic grammer rules. For instance: Ovâd (أوض): "rooms" < room "room", begat (بكات) < beg+ât "gentlemen" gentleman, like (Egypt and Bilâd-ı Damascus) And also, new words were made by bringing the suffix -ci/-ci to Arabic words, there were borrowings from Persian and many European languages to Turkish and from Turkish to Arabic.

Keywords: Turkish, Arabic, Bilad-ı Damascus, quotes, interaction

Türk Arap ilişkileri

Selçuklu Sultanı Melikşah, (1077-1078) kardeşi Tutuş'u melik olarak Suriye'ye atadı. Tutuş, Fâtımîleri mağlup ederek Şam'ı idaresine aldı ve bu coğrafyada birlik sağladı. Böylece bu coğrafyanın Türklerle tanışması on birinci yüz yılda başlamış oldu. On birinci yüz yıldan yirminci yüz yıla kadar devam eden sürede kopmalar olsa da bu coğrafya Müslüman Türklerin idaresinde bulundu (Yorulmazoğlu, 2021).

Osmanlı devleti, Çaldıran Muharebesi ile (1514) Safevî devletini yenerek Irak'a nüfuz etmeye başladı. Hatta 1578-1590 yıllarında yapılan savaşta Safevî etkisini kırarak Hazar Denizi kıyılarına kadar ulaşabildi. 11 Mart 1917'de İngiliz birlikleri Bağdat'ı alarak Osmanlı idaresine son verdi. Osmanlı İmparatorluğu yönetimine 1517 yılında geçen Mısır, Birinci Dünya Savaşı başına kadar (1914) İmparatorluğun idaresinde kaldı (Kolektif, 2018). Önce Fransa 1798-1801 yıllarında ardından İngiltere 1882'de Mısır'ı işgal ederek, Osmanlı idaresini sona erdirmiş oldu. Osmanlı İmparatorluğu Yavuz komutasında 1516-1517 yıllarında Arap yarım adasını idaresine aldı. Kutsal şehirler olan Kudüs, Mekke

ve Medine’de Osmanlı yönetimine geçmişti. 1919 yılı itibariyle Osmanlı idaresinde bulunan son kutsal topraklar, Hicaz da kaybedilmiş oldu. 1516 yılında Osmanlı idaresine geçen Cezayir, Fransa’nın 7 Temmuz 1830 tarihinde Cezayir’i işgal etmesiyle bölgede 314 yıl süren Osmanlı egemenliği de sona erdi. Tunus 1574 yılında Osmanlı idaresine geçti. Tunus Beyi, Fransız hükümetiyle 1881 yılında, Bardo Antlaşmasını imzalayarak onların himayesine girmeyi kabul etti. Böylece Osmanlı idaresi burada da sona erdi.

Bilâd-ı Şam olarak adlandırılan Suriye, Filistin, Ürdün ve Lübnan ülkeleri, Osmanlı’nın (Zinkeisen, 2019) Memluk devletini ortadan kaldırmak için 1516 yılında Yavuz Sultan Selim’in komutanlığında gerçekleştirdiği sefer ile Osmanlı hâkimiyetine geçti. Bu ülkeler dört yüzyıl Osmanlı idaresi tarafından yönetildi. 1 Ekim 1918 tarihinde İngiliz ordusu idaresinde bulunan Avusturalya birlikleri Şam’ı işgal edince Osmanlı’nın bu coğrafyadaki hâkimiyeti de tamamen ortadan kalkmış oldu. Bilâd-ı Şam diye tanımlanan Suriye, Filistin, Ürdün ve Lübnan ülkelerini kapsayan bu geniş coğrafyayı diğer Arap coğrafyalardan ayıran önemli iki özellik bulunmaktadır. Bilâd-ı Şam ifadesine adı verilen Şam, Ortadoğu’da İslam coğrafyasını Anadolu’ya ve Avrupa’ya bağlayan bir ticaret merkezi kavşağı olmasının yanı sıra Avrupa’dan, Asya’dan ve Anadolu’dan Hicaz’a giden yolun en önemli kavşağıydı. Ayrıca Arabistan ve Mısır (Afrika) için de bir geçiş merkeziydi.

Arapçada bulunan Türkçe verintiler

Osmanlı Devleti’nin Kuzey Afrika’ya yerleştirdiği yeniçeriler iyi bir eğitim aldıkları ve bölgede elit bir sınıf oluşturdukları için kendilerine “*Kuloğlu*” denmiştir. Bölgede yaşayan halkla iletişime geçen “Kul Oğulları”nın nüfusu Libya, Tunus, Mısır ve Cezayir’le birlikte 10 milyon civarındadır. Bu nüfusun bir kısmı Türkçe konuşabilmektedir (Ruedy, 2005:83).

Anadolu’dan getirilen bu gençler, düzenli gelirlerinin olması ve Osmanlı Devleti ordusu mensubu olmalarından ötürü Libya halkının seçkin ailelerinin kızları tarafından evlenmek için tercih edilmişlerdir. Bu durum, bölgede Osmanlı hâkimiyetinin güçlenmesine ve Kuloğlu teşkilatının saygın bir konuma gelmesine katkı sağlamıştır. Bu gelişmeler sayesinde bölgede yaygın olan Mâlikî mezhebinin yanı sıra Hanefî mezhebi de yayılmaya başlamıştır. Yapılan evlilikler sayesinde kültür etkileşimi oluşmuş ve birçok Türkçe kelime Arapçaya geçmiştir (Baykurt, 2009:133).

“Sasanileri aşip geçerek Kafkaslardan Şiraz dolaylarına kadar uzanan Avar Hunlarını veya hanedanlarının adıyla “Heftalitleri ayrı tutarsak, ilk Türk-Arap ilişkisi, MS 630’larda, bugünkü İran topraklarında başlamıştır. Bu ilişki, coğrafi sebepler yüzünden, Selçuklular devrine kadar Farslar kanalıyla olmuştur. Ayrıca Ruslardan satın aldıkları Türk köleler vasıtasıyla Kafkaslar üzerinden gerçekleşmiş sınırlı bir Türk-Arap ilişkisi de söz konusudur.

Arapça, Türkler için sadece bir komşu dili olmaktan daha fazla şeyler ifade etmiştir. Bu dil, Türklerin yeni dinlerinin ve Farslardan öğrendikleri Arap edebi geleneğinin taşıyıcısıydı. Dolayısıyla komşuluğun ötesinde, yöneten ve yönetilenin dili ilişkisi, Farsça-Türkçe arasında olduğu kadar Arapça-Türkçe arasında da mevcuttur.

Bu yoğun ilişkilere rağmen, gerek Türkçedeki Arapça unsurlar, gerekse Arapçadaki Türkçe unsurlar konularında yapılmış monografik çalışmalar olsa da, bu çalışmalar, her iki konunun da geniş ve hacimli olmasından ötürü, yapılacak yeni çalışmalarla tamamlanmaya muhtaçtırlar (Karaağaç, 2021:15)”.

Türk ve Arap toplumları arasında pek çok alanda etkileşim uzun süre gerçekleşti. Daha doğrusu etkileşimden ziyade ortak dini değerlerden dolayı iki toplum kaynaşmaya, adeta iç içe yaşamaya başladı. Elbette bu doğal yaşamın etkileri iki tarafa da yansdı ve hemen hemen sosyal hayatın her alanında görüldü. Çalışmamın amacına uygun olan diller arası etkileşimdir. Bu etkileşimde etkileyen taraf olan Türkçeden Irak, Afrika ve Bilâd-ı Şam Arapçasına geçen verintilerdir. Bin yılı aşkın canlı ve dinamik bir maddi ve manevi alışverişin yaşandığı bu iki büyük toplumda dil etkileşimi bunun önemli bir tarafını inşa etmektedir.

Türkçeden Arapçaya pek çok Türkçe ek, kelime ve ifade ödünçlenmiştir. Türkçeden Irak, Bilâd-ı Şam ve Afrika Arapçasına geçen kimi Türkçe sözcükler tekil biçimleriyle kullanılırken kimi sözcükler hem tekil biçimleriyle hem de Arap imlasında bulunan çoğul ekiyle (جمع مؤنث سالم) “-ât” kullanılmaktadır: bey (بكوات) < beg+ât “beyler”. Arap gramerinde (جمع تكسير) cem-1 teksir olarak tanımlanan kuralsız çoğul yapma yolu ile de pek çok Türkçe kelime çoğul olarak kullanılmıştır: bakârec (بقارج): “cezve” < bakrac “bakraç” (Bilâd-ı Şam, Irak), barâgel (براغل): “bulgur türleri” < berğol “bulgur” (Irak, Bilâd-ı Şam), barâmik (برامق): “parmaklar” < barmak “parmak” (Mısır ve Bilâd-ı Şam).

Türkçeden Arapçaya pek çok Türkçe ek, kelime ve ifade ödünçlenmiştir, tespit edilenlerden birkaçı abece sırasına uygun bir biçimde verilmiştir. Arapça telaffuz, Arapça yazma biçimi ve Türkçesi yazılmıştır:

abaday (قبضاي) : “kabadayı” < kabaday “kabadayı” (Bilâd-ı Şam, Irak)²

abla (ابلة): abla, kadın öğretmenler için kullanılıyor (Mısır)

ağa/âğa (آغا): “ağa, bey, efendi” < ağa “ağa” (Cezayir, Mısır)

alay (الاى): “alay” < alây “alay” (askeri terim) (Cezayir, Libya, Mısır, Bilâd-ı Şam, Irak)

aldaş (الالداش): “arkadaş,” < aldaş yoldaş “yoldaş” (Mısır, Bilâd-ı Şam, Irak)

amâzek (امازك): “marpuç (nargilenin)” < amzek “emzik” (Bilâd-ı Şam)

arabanciye (عربنجيه): “arabacılar” < arabanci “arabacı” جيه eki çoğul + isimden isim yapma eki kullanılmaktadır. (Mısır ve Bilâd-ı Şam)

arabaci (عربي): “arabacı” at arabasını süren kişi (Mısır ve Bilâd-ı Şam)

arânik (ارانيك): “sicil iş ve işlemlerinde örnek belgeler” < urnek “örnek” (Mısır-Tunus-Sudan-Cezayir)

‘aşşi (عشي): “aşçı” < ‘aşşi “aşçı” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)

atkum (أطقم): “takımlar, (elbiseler) takım elbise” < takım “takım” (Mısır, Cezayir, Suriye)

atrâk (اتراك) (çoğul): “Türkler” < turk “Türk” (Cezayir, Mısır, Bilâd-ı Şam)

avanta (اونطة): “avanta” kolay elde edilen kazanç, menfaat (Mısır ve Bilâd-ı Şam)

avurma (أورما): “kavurma” < kavurma yemeği (Bilâd-ı Şam)

awwal baştan (اول باشتان): “ilk başta, ilk önce” < ilk önce (Mısır ve Bilâd-ı Şam)

baba (بابا): “baba” < baba (Mısır ve Bilâd-ı Şam)

bakârec (بقارج) (çoğul): “cezve” < bakrac “bakraç” (Bilâd-ı Şam, Irak)

baklava (البقلوة): “beklewa” < baklava (Mısır, Cezayir, Bilâd-ı Şam)

² Kelimelerin tespitinde kullandığımız kaynak malzeme aşağıdaki gibidir: Emil Hanne El Kusus El Helse, (2019), Ürdün Lehçesinde Yabancı Kelimeler Sözlüğü, Dar Verd El Ürdüniyye, Amman.

- baltacı (بلطجي): “baltacı” < baltacı “baltacı” -cı/ci isimden isim yapım eki (Bilâd-1 Şam)
- barâgel (براعل) (çoğul): “bulgur türleri” < bergol “bulgur” (Irak, Bilâd-1 Şam)
- barâmik (برامق) (çoğul): “parmaklar” < barmak “parmak” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- basamât (بصمات) (çoğul): “imza yerine parmakları basma” < basma, (Cezayir, Mısır, Bilâd-1 Şam)
- bastırma (بسطرمة): “pastırma” < bastırma “pastırma” (Mısır)
- baş (باش): “baş” < baş, sıfat görevinde kullanılır: baş mühendis باش مهندس (Bilâd-1 Şam)
- başa (باشا): “paşa” < başa “paşa” (Cezayir, Mısır, Bilâd-1 Şam)
- başânîk /bşânek (باشانيك) (çoğul): “leçekler, baş örtüleri, tülbentler” < başnuka “başlık” (Bilâd-1 Şam)
- başâvât (باشاوات) (çoğul): “paşalar, sadrazamlar, vezirler” bâşâ+vat < “paşa” (Tunus, Mısır, Cezayir, Bilâd-1 Şam)
- başçavuş (باش شاویش): “başçavuş” < başçavuş “başçavuş” (Mısır)
- başkatib (باش كاتب) (başkatip) < başkatib “başkatip” (Mısır)
- bavâgîz (بوازغي) (çoğul): “boğazlar” < bûğâz “boğaz” (Mısır, Cezayir, Bilâd-1 Şam)
- bayât (بكاوات وبيكاوات وبيكات) (çoğul): “üst yöneticiler” bay “bay, bey” (Tunus, Cezayir, Mısır, Bilâd-1 Şam, Irak)
- beyrak (بيرق): “bayrak” < beyrak “bayrak” (Mısır, Cezayir, Bilâd-1 Şam)
- bayat (T/A): Bu kelime Türkçe olmakla birlikte Arapçada isim ve fiil olarak bulunmakta ve Kutsal kitap Kur’an-ı Kerim’de geçmektedir.
- becâka (بجاقى) (çoğul): “Ayakkabı bıçakları” < beçkı “bıçkı” (Mısır, Cezayir)
- begât (بكات) (çoğul): “beyler, efendiler” < beg “bey” (Suriye, Irak)
- begavât (بكاوات) (çoğul): “beyler, efendiler” beg+avat < beg “bey” (Bilâd-1 Şam)
- bekac / bokâc /bukâc (بئج) (çoğul): “bohçalar” bekac /bekçe < buhça /bohça “bohça”(Bilâd-1 Şam)
- belekat (بلكات) (çoğul): “bölükler” < belok “bölük” (Cezayir, Bilâd-1 Şam)
- berâgî / barâgî (براغى - براكى) (çoğul): “vidalar/civatalar” < burğı “burgu” (Cezayir, Mısır, Bilâd-1 Şam)
- berglât (برغلات) (çoğul): “bulgur daneleri” < bergol “bulgur” (Bilâd-1 Şam, Irak)
- beşâmik (بشامق) (çoğul): “pabuçlar, terlikler” < başmak (Mısır, Cezayir)
- beşlikât (بشلكات) (çoğul): “beşlikler”(altın veya para) < bişlik, başlik ”beşlik” (Mısır, Cezayir, Tunus)
- bek (بيك): “bey” < bek “bey” (Mısır, Cezayir, Tunus, Irak, Bilâd-1 Şam)
- beyârek – bayârik (بيارق) (çoğul): “bayraklar, sancaklar” < bêrak “bayrak” (Mısır, Cezayir, Bilâd-1 Şam)
- berdu (برضة): “bir de” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- bohça /bukac (بئجة): “evrak torbası” < bukça “boğça” (Mısır, Cezayir, Bilâd-1 Şam)
- bori (بوري): “boru” < bori “boru” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- boya (بوا) (boya) ayakkabı boyası < boya (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- boza (بوزة/بوظة): “boza” < boza”boza” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- bulgur:(بُرغُل): “bulgur” < burğul “bulgur” (Bilâd-1 Şam, Irak)
- buriyât (بوريات) (çoğul): “borular” < bûri “boru” (Bilâd-1 Şam)
- cazmât (جزمات) (çoğul): “çizmeler” < cezma, cazme “çizme” (Bilâd-1 Şam)
- çgêlât (چغلالت) (çoğul): “su geçitleri” < cağel “çakıl” (Bilâd-1 Şam)

- cizâm (جزم) (çoğul): “çizmeler” < cazma “çizme” (Mısır, Sudan, Cezayir, Bilâd-ı Şam)
- çakalât (جقالات) : “çakallar” < çakal “çakal (Bilâd-ı Şam)
- çakmayât (چقمیات) (çoğul): “kuyumcu işleri” < çakmâye “çakma” (Bilâd-ı Şam)
- çatalât (چاتالات) (çoğul): “çatallar” < çatal “çatal” (Mısır)
- çnâk (چناق) (çoğul): “çanaklar” < çanak “çanak” (Bilâd-ı Şam)
- çorât (چورات) (çoğul): “altın ya da gümüş ile çevrili, süslü mendiller” < çorâye “çevre” (Bilâd-ı Şam)
- çvêvîş (چواویش) (çoğul): “çavuşlar” < çavîş “çavuş” (Bilâd-ı Şam)
- dağât (داغات) (çoğul): “dağlar” < dağ+at “dağ” (Cezayir, Mısır, Bilâd-ı Şam)
- dakâmîk (دقامیق) (çoğul): “tokmak-lar” < dokmâk “tokmak” (Irak, Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- demğe (دمغه) (çoğul): “damga” < demğe “damga” (Mısır, Bilâd-ı Şam, Irak)
- damârat (دمارات) (çoğul): “damarlar” < damar+at “damar” (Mısır, Irak, Bilâd-ı Şam)
- denomât (دنومات) (çoğul): “dönüm-ler, 1000 m²’lik yer” < denom+at “dönüm” (Bilâd-ı Şam)
- daşir (داشر) (çoğul): “dışarı” dışarı çıkma, dışarıda olma “dışarı” (Bilâd-ı Şam)
- daşûr (دشور) (çoğul): “kasabalar, köyler” < deşra “taşra” (Bilâd-ı Şam)
- doğri (دغري) (çoğul): “doğru/ düz: ileride / direkt” “doğru” anlamında (Bilâd-ı Şam)
- dolma (دولما) (çoğul): “dolma yemeği” < dolma (Irak)
- dondurma (دوندurma) (çoğul): “dondurma” dondurma (Bilâd-ı Şam)
- drekât (درکات) (çoğul): “direkler” < drek “direk” (Bilâd-ı Şam) çoğul
- duwar/dewar (دوار) (çoğul): “duvar” < duwar “duvar” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- dvenât (دونات) (çoğul): “eldiven-ler” < dvêne “eldiven” (Bilâd-ı Şam)
- dvêşek (دواشك) (çoğul): “döşek-ler” < doşak – daşek- deşak “döşek” (Bilâd-ı Şam)
- duz (دوز) (çoğul): “düz” duz “düz” (Bilâd-ı Şam)
- elciye (الجييه) (çoğul): “elçiler” < elci “elçi” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- eldivanât (الدونات) (çoğul): “eldivenler” < eldivan “eldiven” (Mısır, Yemen, Bilâd-ı Şam)
- ençkariye (انكشاريه) (çoğul): “yeniçeriler” < ençkari “yeniçeri” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- erêmğîn (ارامگين) (çoğul): “armağanlar” < armağan “armağan” (Bilâd-ı Şam)
- esâtîk-kesâtîk (كساتيك-اساتيك) (çoğul): “saat zincirleri” < köstek “köstek” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- eskici (اسكجي) (çoğul): “eskici” < eskici “eskici” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- gazâleg (كزالك) (çoğul): “gözlükler” < kizlok/gezlok “gözlük” (Bilâd-ı Şam)
- gevêdek (كوادك) (çoğul): “sıralar” < gêdek “gedik, sıra” (Bilâd-ı Şam)
- gazderâ / gezdûra: (فزدرة) (çoğul): “gezdirmek” < gazderâ / gezdûra “gezdirmek” (Bilâd-ı Şam)
- gizâm (جزام) (çoğul): “ayakkabılar” çizmeler < gezme “çizme” (Mısır)
- hanım: (خانم) (çoğul): “hanım” < hanım, “hanım” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- havâkîn (خاوقين) (çoğul): “üst yöneticiler, hakan-lar” < hâkân “hakan” (Cezayir)
- havâtîn (خواتين) (çoğul): “hatun-lar, hanım-lar” < hâtûn “hatun” (Mısır, Cezayir)
- havâzîk: (خوازيق) (çoğul): “hile-ler, direk-ler,” < hazuk “kazık” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- haşuka (خاشوقه) (çoğul): “kaşık” < haşuka “kaşık” (Mısır, Bilâd-ı Şam, Körfez ülkeleri)

- hazuk: (خازوق): “kazık” < khâzûk “kazık” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- hoş boş (هوش بوش): “hoş bulduk” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- imbedel (امبدل): “budala” < imbedel budala (Bilâd-ı Şam)
- kabârî (كبارى) (çoğul): “köprü-ler” < kubrî / gubrî “köprü” (Mısır, Sudan, Cezayir)
- kabdâyât (قبضايات) (çoğul): “kabadayı-lar” < kabadayı “kabadayı” (Bilâd-ı Şam)
- kâdunât (قادنات) (çoğul): “kadınlar, hanımlar” < kâdûne “kadın” (Bilâd-ı Şam)
- kaftan (قفطان): “kaftan” (Mısır, Bilâd-ı Şam, Fas)
- kalâbık (قلابق) (çoğul): “samur derisinden, süslü ve gösterişli başlıklar” < kalbak “kalpak” (Bilâd-ı Şam)
- kalâtık (قلاتق) (çoğul): “koltuklar” < kaltok “koltuk” (Bilâd-ı Şam)
- kamât (قامات) (çoğul): “kamalar, bıçaklar” < kama “kama” (Bilâd-ı Şam)
- kamçât (قمجات): “kamçılar” < gamçe, kamçe “kamçı” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- kantarmat (قنطرمات) (çoğul): azılı atları zapt etmek için kullanılır “kantarmalar” < kantarma (Sudan, Cezayir)
- karâbîç (قرابيج) (çoğul): “kırbaçlar” < gerbaç/kerbaç “kırbaç” (Bilâd-ı Şam)
- karakon (كراكون): “karakol” < karakon “karakol” (Mısır, Cezayir, Bilâd-ı Şam)
- karakûlât (قرفولات) (çoğul): “karakol-lar” < garakûl /karakûl “karakol” (Tunus, Mısır, Cezayir)
- kâtât (قاطاط) (çoğul): “kat-lar” < kât “kat” (Bilâd-ı Şam)
- kâterciye (قاطرجه): “katırcı” < kâterci “katırcı” جيه -cı/ci eki isimden isim yapma eki (Bilâd-ı Şam)
- kavârîg (كواريك): “kürek” < kôrêk “kürek” (Tunus, Sudan, Mısır)
- kavâvîş (قواو يش) (çoğul): “hapishane hücreleri, koğuşları” < gâvûş/kâvûş “koğuş” (Cezayir, Mısır)
- kavâyik (قواييق) (çoğul): “kayık-lar” < kâyik “kayık” (Ürdün, Mısır, Suriye)
- kavâyîş (قوايش) (çoğul): “kayış” < kâyîş “kayış” (Tunus, Mısır, Cezayir)
- kelebşe (كلبشة): “kelepçe” < kelebşe “kelepçe” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- keneke (كنة): “teneke” < keneke “teneke” (Mısır)
- kibcaye (كيبجاية): “kepçe” < kibcaye “kepçe” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- keşlât (ق شلات) (çoğul): “askeri terim, kışın askerinin konaklandığı yer” < kışla “kışla” (Cezayir, Mısır, Bilâd-ı Şam)
- kıllkât (قلفات) (çoğul): “muhafız birlikleri” < kıllok “kolluk” (Cezayir, Mısır, Bilâd-ı Şam)
- kışlakât (قشلاقات) (çoğul): “kışlalar” < kışla “kışla” (Cezayir, Mısır, Bilâd-ı Şam)
- kıtânât (قيطانات) (çoğul): “kaytanlar” < kîtân “kaytan” (Bilâd-ı Şam)
- kişâl (قشال) (çoğul): “kışla-lar” < kaşla, guşla “kışla” (Tunus, Cezayir, Mısır)
- knâkât (قناقات) (çoğul): “konaklar” < knâk “konak” (Bilâd-ı Şam, Cezayir)
- knêdik (قناديق) (çoğul): “tüfek kundakları” < kendak “kundak” (Cezayir, Mısır, Bilâd-ı Şam)
- kozlok (كزلك): “gözlük” < kozlok “gözlük” (Suriye)
- kobri (كوبري): “köprü” < kobri “köprü” (Mısır)
- kurbac (كورباچ): “kırbaç” < kurbaç “kırbaç” (Cezayir, Mısır, Bilâd-ı Şam)
- kurek (كوريك): “kürek” < kôrêk “kürek” (Sudan, Mısır, Bilâd-ı Şam)
- kurekât (كوركات) (çoğul): “kürekler” < kôrêk “kürek” (Sudan, Mısır, Bilâd-ı Şam)

- kusâcât (قصاعات) (çoğul): “kısaçlar, penseler, kerpetenler” < kusac “kısaç” (Cezayir)
- nine (نينى): nene < nine “nene” (Mısır)
- nebatci (نوبتجي): nöbetçi < nebatci “nöbetçi” (Mısır)
- oda: (أوضة): “ode” < oda “oda” (Mısır)
- ovâd (اوض) (çoğul): “odalar” < oda “oda” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- pancer (بنجر): “pancar” < pancar “pancar” (Mısır)
- sarâgi (سراكى) (çoğul): “sergiler” < sargi ~ sarki “sergi” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- secâkât (سجاقات) (çoğul): “saçak-lar, bir nesnenin kenarları” < secak “saçak” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- sefertas (سفرطاس): “sefer taşı” < sefertas “sefertas” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- senêcek (سناجق) (çoğul): “sancaklar” < sencak “sancak” (Bilâd-1 Şam, Cezayir, Mısır)
- sereciye (سرجيه) (çoğul): “sürücüler” < sereci “sürücü” (Bilâd-1 Şam)
- sergen (سرجن): “sürgün” < sergen “sürgün” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- senek (سناك): “sinek” İskambil kağıdı (Bilâd-1 Şam)
- singe (سنجه): “süngü” < singe süngü (Mısır)
- şaklaban: (شكالبه): “takla atmak” < şaklaban şakacı kimse (Bilâd-1 Şam)
- şakuş (شاكوش): “çekiç” < şakuş “çekiç” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- şarşaf (شرفاف): “çarşaf” < şarşaf “çarşaf” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- şele bele (شيله بيله): “şöyle böyle” < şele bele “şöyle böyle” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- şevşera (شوشره): “şaşırmak” yaygara anlamında kullanılmaktadır (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- şelebi (شلبى): “çelebi” < şelebi “çelebi” efendi kimse, bey (Bilâd-1 Şam)
- şenta (شنته): “çanta” < şenta “çanta” (Mısır, Sudan, Cezayir, Bilâd-1 Şam)
- şevâşir (شواشر) (çoğul): “şaşkınlıklar, karışıklıklar, hayretler” < şevşere “şaşırmak” (Bilâd-1 Şam)
- şîşberek (ششبرك): “şiş börek”, şîşberek < şiş börek, hamur işi (Bilâd-1 Şam)
- şîş tawûk (شيش طاروق) şiş tavuk < şîş tawûk (Bilâd-1 Şam)
- şol (شول): “çöl” < şol “çöl” (Tunus, Cezayir)
- şuval (شوال): “çuval” < şuval “çuval” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- şuvvâş (شواش) (çoğul): “çavuşlar” < şâviş “çavuş” (Sudan, Cezayir)
- takım (طَّم): “takım” < takım “takım” (Bilâd-1 Şam)
- tabu (طابو): “tapu” < tabu “tapu” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- tabur (طابور): “tabor” < tabor “tabur” (Bilâd-1 Şam, Cezayir, Mısır)
- tatâle (ططالى) (çoğul): “tatlılar” < tatlı “tatlı” (Suriye, Filistin)
- tatli (ططلى): “tatlı” < tatli “tatlı” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- tavâbîr-tvêbîr (طوابير) (çoğul): “taburlar, sıralar” < tâbûr “tabur” (Bilâd-1 Şam, Mısır, Sudan)
- tazâlik (طزالق) (çoğul): “tuzluklar” “tozluklar” < tozluk “tuzluk” (Sudan, Cezayir)
- tebâsi (تباسى) (çoğul): “tepsi-ler, sini-ler” < tebsi “tepsi” (Bilâd-1 Şam ve Mısır)
- tembil (تمبل): “tembel” < tembil “tembel” (Mısır ve Bilâd-1 Şam)
- temelli (تملى): “temelli” daimen, sürekli (Mısır)

- teneke (تنكة): “teneke” < teneke (Bilâd-ı Şam)
- terelelli (ترللي): “terelelli” < terelelli “terelelli” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- tobçiye (طوبجيه) (çoğul): “topçu erleri” < tobçi “topçu” –cı/-ci isimden isim yapma eki (Bilâd-ı Şam, Cezayir)
- tabe (طابة): “top” < tabe “top” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- tuğrâdât (طغرادات) (çoğul): “tuğralar, turalar” < tuğrâ “tuğra” (Sudan, Mısır, Cezayir)
- tuk (طوق): “tuğ” < tuh “tuğ” (Bilâd-ı Şam)
- tukûm (طقوم) (çoğul): “eşya-lar topluluğu, takım-lar” < takım “takım” (Bilâd-ı Şam ve Mısır)
- tukûme (طقومه) (çoğul): “takımlar (elbise için)” < takem “takım” (Bilâd-ı Şam, Mısır, Cezayir)
- tvâb (طابات- طواب) (çoğul): “top-lar” < tûb “top” (Bilâd-ı Şam)
- tvâh (طواخ) (çoğul): “tuğlar” < toh “tuğ” (Bilâd-ı Şam)
- urât (اوراط) (çoğul): “ortalar” < urta “orta” (Mısır, Cezayir)
- uvâd-ivâd (اواد) (çoğul): “oda-lar” < uda /oda “oda” (Mısır, Sudan)
- vitâkât (وطاقات) (çoğul): “çadır-lar /otak-lar,” < vitâk “otağ” (Bilâd-ı Şam, Mısır, Cezayir)
- vucâk (وجاق): “asker ocağı” < ocak “ocak” (Bilâd-ı Şam, Mısır, Cezayir)
- vucakat (وجاقات) (çoğul): “ocaklar” < vucak, ucak “ocak” (Bilâd-ı Şam, Mısır, Cezayir)
- yabrak (بيرق): “yaprak” < yabrak “yaprak” özellikle asma yaprağı için kullanılır (Bilâd-ı Şam)
- yaka (يفا): “yaka” elbiselerin boyun bölümü “yaka” (Mısır)
- yâkât (يقات) (çoğul): “yakalar” < yâka “yaka” (Sudan, Cezayir)
- yalamik (يلامق) (çoğul): “elbise-ler, yelme-ler” < yalmak “bir tür kıyafet” (Tunus, Cezayir)
- yatak (يتك): “yatak” < yatak “yatak” (Mısır)
- yalanci (يلنجي): “yalancı” asma yaprağı ile etsiz olarak yapılan yaprak sarması için kullanılır (Bilâd-ı Şam)
- yoğurt (يوغورت): “yoğurt” < yoğurt (Mısır, Cezayir, Fas)
- zehr (زهر): “zar” < zehr “zar” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- zgürt (زقورت): “züğürt” < zgürt “züğürt” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)

Türkçe kelime yapma yollarından biri olan iki yabancı sözcüğü birleşik sözcük olarak kullanmaktır. Bu tür sözcüklerden de Arapçaya ödünçlenmiştir.

egzehane (عزخانه): “eczahane” < eczahane (Mısır ve Bilâd-ı Şam)

Türkçe dışarı/taşra kelimesi anlam sapmasına uğrayarak Arapçada farklı bir anlamda kullanıldığı da tespit edilmiştir:

deşrât (داشرات) (çoğul): “arsız, aşırı serbest kadınlar” < deşra “taşra” (Bilâd-ı Şam)

Türkiye Türkçesinde isimden isim yapma eki olan –cı/-ci, Türkçe sözcük yapma yoluna gidilmiştir:

arabanciye (عربنجيه): “arabacılar” < arabanci “arabacı” جيه eki çoğul + isimden isim yapma eki kullanılmaktadır. (Mısır ve Bilâd-ı Şam)

baltacı (بلطجي): “baltacı” baltacı < baltacı, –cı/ci isimden isim yapım eki (Bilâd-ı Şam)

eskici (اسكجي): “eskici” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)

Bu ek (-cı/-ci) ayrıca Arapça veya diğer yabancı kökenli sözcüklerin sonuna getirilerek (yabancı kelime kökü+ Türkçe ek) melez sözcük yapma yoluna gidilmiştir:

- adalelenci < Ar.: (عضلنجي): “kashı, adaleli kimse” adaleli < adalanci (Bilâd-ı Şam)
- dükkanlı < Ar.: (دكنجي): dükkan sahibi -cı/ci yapım eki (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- helvacı < Ar.: (حلونجي): “tatlı satan kişi” halawancı < helvacı (Bilâd-ı Şam)
- hurdacı < Frs.: (خرديجي): “hurda şeyleri toplayan kimse” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- kahrabcı < Ar.: (كهربجي): “elektrik işinde çalışan kimse” (Bilâd-ı Şam)
- kahveci < Ar.: (قهوجي): “Kahve çay yapan kimse” (Bilâd-ı Şam, Mısır, Cezayir)
- khudarcı < Ar.: (خضرجي): “Sebze ve meyve satan kimse” (Bilâd-ı Şam)
- kebabçı < Ar.: (كبابجي): kebab satan kimse (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- kunduracı < İ.: (كُنْدُرَجِي): “kunduracı, ayakkabıcı” kundureci < kunduracı (Bilâd-ı Şam)
- mağlavancı < Ar.: (مغلونجي): “pahalya satan kişi” mağlawancı < mağlavancı (Bilâd-ı Şam)
- maslahcı < Ar.: (مصلحجي): “menfaatini düşünen kimse” (Bilâd-ı Şam)
- matba'cı < Ar.: (مطبعجي): kağıdı yazdıran kişi (Bilâd-ı Şam)
- meşkelci < Ar.: (مشكلجي): “problem çıkarıcı kimse” (Bilâd-ı Şam)
- mücevheratçı < Ar.: (جواهرجي): “mücevher satan kişi” mücevheratçı < cevahirci (Bilâd-ı Şam)
- muasircı < Ar.: (مواسرجي): “tesisatçı” (Bilâd-ı Şam)
- nisvancı < Ar.: (نيسونجي): “kadınları seven adam” nisvancı < neswancı (Bilâd-ı Şam)
- postacı < İ.: (بوستجي): “postacı” bostacı < postacı (Bilâd-ı Şam)
- şavarmacı < Ar.: (شاورمجي): “tavuk döner, şavarmacı” şavarmacı < şawermacı (Bilâd-ı Şam)
- sufracı < Ar.: (سفرجي): yemek servisi yapan kimse (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- taksici < Fr.: (تاكسجي): taksi sürücüsü (Mısır ve Bilâd-ı Şam)

Bütün bunların yanı sıra, Türkçeye yabancı dillerden geçen bazı kelimelerin de Arapçaya geçtiği tespit edilmiştir. Türkçe burada “aracı dil” konumundadır. Farsça, Fransızca ve İtalyanca olan bu kelimelerin önce Türkçeye oradan Arapçaya geçmelerinin en önemli kanıtı Türkçe telaffuzun aynısı veya çok az fonolojik değişiklikle kullanılmasıdır:

- aferin < Frs. (عفارم): “aferin” < aferin (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- başış < Frs. (بقتيش): “bahşış” < bahşış (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- birvaz < Frs. (برواز): pervaz (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- endebur < Frs. (انديبور): mendebur (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- gedş < Frs. (كدش): “iğdiş edilmişler (atlar, beygirler, boğalar)” < gedîş “iğdiş” (Bilâd-ı Şam)
- hastahane < Frs. (خستخانه): (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- kuşk < Frs. (كشك): köşk, küçük dükkân, büfe (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- sarhoş < Frs. (سكرجي): “çok içki içen kişi” “sekarci” < sarhoş (Bilâd-ı Şam)
- sebet < Frs. (سبت): “sepet” (Mısır)
- siniyye < Frs. (صينيية): “sini” siniyye < sini (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
- şedır < Frs. (شادر): “çadır” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)

- şuval <Frs. (شوال): “çuval” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
 tahta <Frs. (تخته): yazı tahtası olarak kullanılır (Mısır)
 tırabzan Frs.: (درابزين): derabzin
 torşi <Frs.: (طرشي):”turşu” (Mısır)
 usta <Frs. (أسطه): usta (Mısır)
 zengil <Frs. (زنگيل / زنجيل): “zengin” (Mısır ve Bilâd-ı Şam)
 zor <Frs. (زور): “zor” (Bilâd-ı Şam)
 belki <Ar.+ Frs.: (بلكي): belki
 bukle <Fr.: (بكله): “bukle” Arapçadaki bukle “toka” toka (Bilâd-ı Şam)
 malto <Fr.: (مالطو): manto, kadın pardesüsü (Mısır)
 otomobil <Fr.: (اوتومبيل): “otomobil” (Mısır, Sudan)
 vabur <Fr.: (وابور): “vapur” (Bilâd-ı Şam, Mısır, Sudan)
 mesura <İ.: (ماسورة): (Mısır ve Bilâd-ı Şam)

Bilâd-ı Şam Arapçasında pek çok Türkçe veya Arapça kökenli kelimeye Arapça çokluk eki eklenerek Arap dili kurallarına uygun olarak çokluk anlamı kazandırılmıştır. Türkiye Türkçesinde bulunan pek çok kelime Bilâd-ı Şam Arapçası tarafından ödünçlenmiştir. Bilâd-ı Şam coğrafyasında “Fusha” yazı dili ile konuşma, çok az bir konuşur tarafından tercih edilmektedir. Oysa “Amice” tabir edilen konuşma biçimi Arap toplumunda günümüzde oldukça tercih edilen bir durumdur. Bu ödünçlenmenin “-ât” çokluk ekiyle kullanıldığı görülür.

Bazı sözlükler, her ne kadar bu ve benzeri sözcükler için yanlış yapılar olduğunu ifade etse de Anadolu Türkçesi tarihî metinlerinde ağa (أغات) <ağa+vât “ağalar”, bey (بكات) <beg+ât “beyler”, bölük <belek+ât “bölükler”, il <il+ât “iller”, cazmât (جزمات) < “çizmeler” cazm+ât “çizmeler” < cazme “çizme” (Bilâd-ı Şam) gibi pek çok örnek bulmak mümkündür.

Sonuç

Korumalı, işlevsel ve üretken bir kök yapıya ve ilginç bir gramer yapısına sahip Arap dili, Talas savaşı ile başlayan Türk ve Arap milletlerinin tanışması ve sonraları Irak ve on birinci yüz yıldan itibaren de Bilad-ı Şam’da etkileşime girdiği Anadolu Türkçesi (Eski Anadolu Türkçesi)’nden ve Osmanlı Türkçesinden bazı dil unsurları bakımından etkilenmiştir. Söz varlığı bakımından Türkçeden pek çok verinti (ek ve sözcük) almıştır. Sözcüklerin yanı sıra özellikle Mısır, Şam, Ürdün, Filistin ve Lübnan ağızlarında isimden isim yapma eki –ci az sayıda Türkçe kökenli (balta-cı < balteci) ve pek çok Arapça sözcüğün sonuna getirilerek melez sözcük yapma yoluna gidilmiştir. Mısır, Osmanlı idaresindeyken özellikle Mehmet Ali Paşa ile yakaladığı ekonomik, siyasi ve askeri güç ile Türk dil ve kültürünün oldukça güçlendiği bir Arap coğrafyasıdır. Türkçede pekiştirme yapma yollarından biri olan “m, p, r, s” kuralının da örneğine (tertemiz) az rastlansa da ödünçlendiği tespit edilmiştir. Arap diline yerleşen söz konusu bu verintiler farklı sosyal hayat şubelerinde gözlemlenmektedir. Özellikle askerlik ile ilgili Türkçe terimlere sıkça rastlanmaktadır. Bu terimler daha çok Mısır ve Cezayir Arapçasında daha yaygın bir kullanıma sahiptir. Bu verintilere yazı dilinde karşılaşmak pek yaygın olmasa da konuşma diline (amice) mal olmuştur. Türkçeden Arapçaya verinti pek çok alanda tespit edilmekle birlikte daha çok ticaret, sosyal hayat ve askeri alanlarda daha çok verinti sözcük tespit edilmiştir.

“Agavât, buluşât, deyişât, erât, gelirât, gelişât, gidişât” örneklerinde olduğu gibi Türkiye Türkçesinde Türkçe kökenli bir adın Arapçanın “-ât” çokluk ekiyle kullanıldığı görülür. Her ne kadar bu kelimeler için sözlüklerimizde yanlış şekiller olduğu belirtilmekteyse de tarihî metinlerimizde agavât “ağalar”, begât “beyler”, ilat “iller”, gibi örneklerin olduğunu da görmekteyiz. Türkçe tekil kelimeler Arapça gramer kurallarına göre çoğul yapılarak da kullanılmaktadır: ovâd (أوض): “odalar” < oda “oda” (Mısır ve Bilâd-ı Şam), cazmât (جزمات): “çizmeler” < cazme “çizme” (Bilâd-ı Şam). Türkçe yoluyla Arapçaya geçen yabancı sözcükler de bulunmaktadır. Bu sözcükler fonetik bazı hususiyetlerini yitirmekle beraber bunların pek çoğu biçimsel olarak da Türkçe ekler ödünçlenerek melez birer sözcük olarak Arapçaya geçmişlerdir.

Yaygın bir kanı olan “Türkçe Arapçadan çok etkilenmiştir” yargısı doğrudur, fakat Arapçayı yalnızca etkileyen ve Türkçeyi de etkilenen bir dil olarak görmek doğru değildir. İslam dini avantajına sahip Arapçanın sonradan Müslüman olan bir milletin dilini etkilemesi doğaldır. Türkçenin de Arapçayı etkilediği bu çalışmadan anlaşılmaktadır. Elbette Mısır, Bilâd-ı Şam ve Irak gibi Anadolu’ya yakın coğrafyalarda Türk siyasi idaresinin güçlü olması ve uzun sürmesi Türkçenin Arapçayı oldukça etkilediği önemli coğrafyalardır. Fakat Tunus, Cezayir, Fas ve Yemen gibi uzak Arap coğrafyalarında bile Türkçenin etkisi önemli bir biçimde görülmektedir.

Kaynakça

- Alyılmaz, S. (2018). Türkçede Birden Fazla Anlam Ögesiyle (Sentaktik Yolla) Kavramların İşaretlenmesi. *Çukurova Üniversitesi Türkojoloji Araştırmaları Dergisi*. 1(3), 11-25.
- Clauson, G. S. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth – century Turkish*, Oxford.
- Baykurt, C. (2009). Cami Baykurt’un Anılarıyla Son Osmanlı Afrika’sında Hayat (Çöl İnsanları, Sürgünler ve Jön Türkler). (Haz.) Arı İnan, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Demir, M. (20018). Arapça’dan Osmanlıca’ya Geçen Sözcüklerin Anlamsal Açısından İncelenmesi 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum / Education And Society In The 21st Century Cilt / Volume 7, Sayı / Issue 19, Bahar / Spring, Araştırma Makalesi / Research Article, Sayfa/Page: 125-137*
- Develioğlu F. (1997). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük*, 14.bs, Ankara.
- Doğruer, B. E. (2018). Türkçedeki İki Alıntı Sözcük *Ceviz ve Koz Üzerine*, *Turkish Studies Volume 13/5, Winter 2018, p. 147-156 DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12961 ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY*
- Emil Hanne El Kusus El Helse (2019). Ürdün Lehçesinde Yabancı Kelimeler Sözlüğü, Dar Verd El Ürdüniyye, Amman
- Eren, H. (1999). *Türk dilinin etimolojik sözlüğü*. Ankara: Bizim Büro Basım Evi.
- Ergin, M. (2002). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Dağ.
- Gabain, V. A. (1942). *Eski Türkçenin grameri*. Berlin.
- Hammer, J., V. (2014). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (2 cilt)*, İlgı Kültür Sanat Yay, İstanbul
- İlter, A. S. (1936). *Şimali Afrika’da Türkler*, İstanbul
- İmer, K. ; Kocaman, A. ; Özsoy, S. (2011), *Dilbilim Sözlüğü*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- İnalçık, H. (2022). *Kısa Osmanlı Tarihi- Osmanlı İmparatorluğu Tarihine Kuşbakışı*, Kronik Yay., İstanbul.
- İşler, E., ve Özay, İ. (2011). *Türkçe-Arapça Kapsamlı Sözlük*, Fecr Yay., Ankara
- Karaağaç, G. (2021). *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu yay., Ankara
- Kerimoğlu, C. (2014). *Genel Dilbilime Giriş*, Pegem Akademi, Ankara.

- Kolektif (2018). İslam Medeniyeti Tarihi, Grafiker Yay., Ankara
- Mutçalı, S., (2015). Arapça-Türkçe Sözlük, Dağarcık Yay., İstanbul
- Neccār, Muhammed Tayyibî, “el-Lugatü'l-‘Arabiyyetü'l-Mu‘âsıra”, *Muḥâḍaratü Celseti'l-Mücemma* , 247-251.
- Ruedy, J.D. (2005). Modern Algeria: The Origins and Development of a Nation. Indiana University Press.
- Khalidi, R. (1991). The Origins of Arab Nationalism. (Ed.) Lisa Anderson, Columbia University Press.
- Tarama: XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, c.1-8, (1965-1977), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Tietze, A. (2002). Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı, C.I A-E, Simurg Yayınları, İstanbul-Wien.
- Türk Dil Kurumu (1988). *Türkçe Sözlük I-II* Türk Dil Kurumu, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (1963-1982). *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü I-XII*, Türk Dil Kurumu, Ankara.
- Yaşar, A. (1996). *Arapça’nın Temel Kuralları: Sarf-Nahiv*, II. bs., Anadolu Matbaacılık, İzmir
- Yorulmazoğlu, E. (2021). İslamiyet’ten Sonra Türkler, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Zinkeisen, J. W. (2019). Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (7 cilt), Yeditepe Yayınevi, İstanbul.